

DEBRECZENI ELLENŐR

Politikai, közgazdászati s társadalmi lap.

A BALKÖZÉPPÁRT KÖZLÖNYE.

Megjelen hetenkint ötször, u. m. hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön és szombaton.

Előfizetési feltételek:	
helyben házhöz hordva vagy vidékre postán küldve.	
Egész évre	10 frt.
Félévre	5 frt.
Negyedévre	2 frt 50 kr.
Egy órára	1 frt.
Előfizethető helyben a kiadóhivatalban a debreczeni <i>reszenyomdában</i> , aztán Telegdi K. Lajos és ifj. Csáthy Károly könyvkereskedéseiben, vidéken a postahivataloknál.	

Hirdetési díj:	
öt hasábas petitior 5 krajczár. Nagyobb terjedelmű s többször megjelölő hirdetéseknek leengedés történik. Belső díj minden hirdetés után 30 kr. Nyitóléti közlemények minden sora 20 kr. A hirdetések a szerkesztési irodában vételnek fel. Az előfizetés s a hirdetés pénze a kiadóhivatalba, a lap szellemi részébe tartozó közlemények a szerkesztési irodába. Tiszta-bankház (Főpiazza 1581. szám. a földszint jobbra) érzemendők.	

A vasutak állami kezelésének állapotja Európában, különösen Angliában.

Ama sok eszmefejlesztő s hullámszó szellemi mozgalmak középette, nem egy államtudós foglalkoztat a kórkérdések egyik legnagyobb kérdéjele az, vajon a vasutak társulati, vagy állami kezelése hat-e jótékonyabban a közjó előmozdítására.

Ha közelebbről vizsgáljuk azon általános törekvést, mely a vasutak állami kezelésének eszméjét szerető diadalra juttatni, úgy találjuk, hogy kívánat eredményt ezideig Európa legműveltebb nemzetei közül is, csak kevesen mutathatnak tel. Belgium e téren jóval megelőzte a többieket, hol az állami kezelés lépett előtérbe. Az egységes német birodalom nem csak elvben, de gyakorlatilag is hozzászólt a terv fogantatásához, hol Laskernek a jeles államférfinak érdemei magaslanak ki, midőn a porosz vasuti rendszer visszaéléseit napfényre hozva, azok ellen vizsgálót indítványozott, melynek következtül az lett: hogy a mult év június 14-ki országos ülésben törvény gyanánt fogadtattak el egy országos vasuti hivatal felállítását; mely intézmény a társulatok visszacsúszási ellen volt egyenesen irányozva. Svájcban egy év óta a vasuti concessioi osztogatását nem a Cantonok gyakorolják, hanem a congressus, hogy így óvassanak meg a nemzet közös érdekei. Tul a csatornán legnyemő mozgalom 1844-ben indult meg, midőn a parlament egy billt fogadott el, melyben a kormányt valamennyi vasut megvételére felhatalmazta. Az indítványt több vasutártulat részvényesei s igazgatói magokévtá tették. sőt a Disraeli által ajánlott tervezet oda hajlott, hogy az államkezelés nehézségei már nem legújheterleneknek tartattak. A közvélemény is erősen támogatta e mozgalmat s hatalmas nemzeti jelentőségénél fogva a reform gyors megoldását reményelték. Nagy volt tehát az érdeklődés, különösen mióta tapasztalni lehetett hatásait annak, melyet az állam keltett a távírdák kezelésének elvállalásával, midőn azok oly jól működtek, a vasutak állami kezelésének tervezetével pedig arra számítottak, hogy mind a személy-, mind a mállia szállításnál jelentékeny ármérséklet fog beállani, mely a forgalmat minden irányban gyarapítja, hogy a munkások tanulós vágyuk kielégítése miatt, nyomozást ízteli viszonyok között s túltömött egészségtelen városból jobb helyre könnyebb szállással juthatnak el, könnyebb összeköttetéssel jelentékenyen emelkedik a kereskedés s a nemzet forgalmi mérlege előnyösen megváltozik, s azval hogy általános befolyással lenne az árakra s a társadalom minden osztálya csak nyerne általa.

Érösen is hangzottak a nézet pártolói, hogy míg a vasutak az ország kereskedelmi s forgalmi legnagyobb tényezőivel, posta, távírdával nem egyesítettnek; addig a nemzet roppant erejéből eszközölt ily intézmények nagy előnyei rá nézve teljes mérvben nem valószínűk. Ez axioma bizonyítására a jeles angol Parsloe így okoskodott: „A kérdés egyszerűen az, hogy vasutink eddigi rendszer szerint kezeltessek-e, melynek elve a közérdek alárendeltsége, vagy az állam által úgy, hogy a személy és vagon forgalmi árszabály jelentékeny mérsékléttel az általános jóllét mozdítottassék elő.” Természetes, hogy az utóbbiak kell megfontolnunk.

Ha már az állam a vasutártulatonknak földterület kisajátításra oly korlátlan hatalmat adott, mint egy más közlekedési ágának sem: joga van a közönségnek is, hogy az ő érdeke s nem pusztán a részvényeseké legyen a mérvadó, mert lényegileg a vasutak köztulajdon képeznék, azoknak építése tehát engedélyeztessék oly feltételekkel, hogy a közjó, mint legmagasabb cél, tartassék mindig szem előtt. — Bizva hiszünk, hogy ily cél fog lebegni azok előtt is, kik hazánkban a szükségparancsolt és sajtó által sürgetett vasuti törvények alkotásával lesznek megbizva jövőben.

Az állami kezelés elve ellen felszólták hozni, hogy egy a verseny megsemmisülne, mely magával vonná ingerét annak, hogy a közérdek előmozdítása tanulmány tárgyul maradjon meg. Ez ellenében pedig azt mondhatni, hogyha a verseny szűnnék, vele együtt annak terhes költségei is apadának.

Egy másik ellenvetés a politikai befolyásban rejlik, mely kérelmetli Angliában ez eszme valószínűsítését, hol a minisztertől kezdve a parlament többség mindnyája vasutárszövevényes s nagyon sokan igazgatók, igazgatótanácsosok; azért ily pártolók mellett a társulatnak kevés nehézséggel kell megküzdenie, hogy saját érdekében mindent megteheszen, a közönség jóllétéért pedig lehető keveset lendítsen. Így magyarázható meg körülbelül, hogy az állami kezelés eszméje Angliában annyira kísérlet s pártolás mellett sem képes érvényre vergődni, sőt ha figyelembe vesszük amaz esetet, midőn Blomherstnek a kisérletkép megvásároltatni szándékolta írlandi vasutágy tárgyában tett indítványa ez év tavaszán oly nagy többséggel szavaztatott le, állithatni: hogy az 1867-ki kiliátásokkal szemben visszaesés állott be, mert akkor már e feladat megoldását rövid idő kérdéseinek lehetett tekinteni s utjában mondhatni csak ama hagyományos felfogás állott, mely tiltja beavatkozását az államnak polgári üzletbe s keresetbe; továbbá azon körülmény: ha vasuti concessiokat ad, nem tartja fen magának az állam a megváltási jogát, azért csak a szabaddézből megvásárolással módjára gondolhat; pedig félni lehet, be fog következni ide s tova azon eset, melytől annyira tartanak az angolok, hogy náluk is mint Amerikában, vasutak fogják az államot kormányozni, ha oly nehezen választják el az alternatívát.

Szomoruan jelzi a mi vasutizleteinknél a magyar állami befolyásnak hiányát azon körülmény, mely az anhalt berlini cartell szövetségnél felmerült, midőn egy társulat eljárása előtt kormányoknak meg kell hajolni akkor is, ha a társulatja mindig telve volt. Mindazáltal a rendőrtanácsos nem szűnt meg ében lenni. Stern Fritze folyást sürgette a meggyilkolt tárczája tartalmának kutatására, — azt meg tudni azonban igen nehéz volt.

Nordenheim Henrik hagyatékában egy jogérvényes végrendeletet találtak; — ebben Henrik Fritze testvérét általános örökösévé tette, csak a majoritási javak, melyek felett rendelkeznie nem volt szabad, szálltak egy igen távoli rokora.

Fritze mint testvére örököse, jogosítva volt, ennek papírait, könyveit tüzetes vizsgálata alá venni, de ez igen nagy munka volt, mivel a könyvek igen nagy rendetlenségben voltak. Henrik nem torodott sokat a számadásokkal; mivel nagy vagyonának jövedelmébe a kiadásokat jóval túlhaladták, nem tartotta szükségének a szigorú könyvvitelt, sőt azt igen könnyedén szarta. A bevételt egy „Maga-számla” című könyvbe vezette, éppen ily a kiadásokat, ezeket azonban oly rendetlennül, — hogy az évi rendezés végelszámolásnál nem jelentékeltlen összeg lón. „különbségek” címe alatt a kiadába téve, hogy a számadás egyeztet. Természetes, hogy törvényes bizonyító erővel ily könnyelműen vezetett könyv nem bír.

Ha az ország kereskedelme s iparának felvirágzása van kérdés alatt s talán kockázattalva, szemben oly áldozattal, minőt az, a vasutak építési mániája közepezt legnagyobb megerőltetéssel hozott.

Méltán fel lehet tehát tenni, hogy ez incidens közelebb vitte Magyarországot is egy lépéssel a vasutak általános állami kezelésének eszméjéhez, bár mennyire távol állott legyen ezideig e téren a többi mivel államoktól.

Sáfrány Péter.

A gabnavám kérdésében a bécsi „Presse” szerint az osztrák miniszterium jelentést tett ő felségének, s Bécsben remélik, hogy a magyar minisztertanács az ügyet újbol tárgyalás alá veszi.

A honvéd főruharaktárban elkövetett visszaélésekről az „Ellenőr” mai száma a fátvolt mindinkább lelebbenti, s a hivatalos lapban erre vonatkozólag megjelent czafolatra felvél, azt az „elmehábor mosdatlan mentegetőzése”-nek nevezi, s állításának ro-zhiszemege ellenben egy hivatalos bizonyító erővel bíró okmányt regisztrál, mely így hangzik: „Magyar királyi honvédelmi miniszter 1633/III.

Az 51. zászlóalj kezelő bizottságának f. é. április 10-én 107-ik szám alatt kelt jegyzőkönyvet visszavárolag azon meghagyással adom ki a főruharaktári bizottságnak, hogy a bizottság által kifogásolt kéfek és fésűk minőségére nevezze ide mielő előbb jelentést tegyen.

Budapest, 1874. május 14-én.

A miniszter meghagyásából: Havas Sándor, s. k. miniszteri tanácsos.

Tárgyalási jegyzőkönyv kivonata: 7 darab középszerű rakaszban érkezett tárgyak, ezek közt: 475 ruhakefe, 360 fénykefe 877 sárlakefe, 335 fésű s zászlóalj pótkatagéri készletben bevételbe helyezendő, azon megjegyzéssel, hogy a sárlakefék disznószőr helyett egészen citríkcsőrű növényvel, a ruha- és fénykefék szintén ily növényvel 3/4 részben töltsék, a fésűk igen silányak, mely aprótkos kéziser-tartozékok legkiválóbban a sárlakefék és fésűk egy östi gyakorlaton használtak után haszonvetetelenné válhatnak — minthogy ezen tárgyak utánpótlása az állandósított század gazdasági általánnyából eszközölendő, de abból nem fedezhető, mely oknál fogva ezen körülmény a honvédelmi miniszterhez följelentendőnek határozatlik.

Jolsván, 1874. április 14.

Babóth s. k. szádos, kezelő bizottsági elnök, Szillassy s. k. hadnagy kezelőtiszt.

Jobb lesz tehát — végzi az „Ellenőr” — ha nyilatkoztok gyártása helyett a vizsgálati folyamat siettetik, és nem adnak időt és okot a hát megett suttogó bizalmatlanságnak.

A honvéd ruharaktári dologban, mint az „Ung. Ll.” értesül, a hadbíróság igen elvan foglalkva a vizsgálattal, s több mint 30 tanút fognak kihallgatni az ország különböző vidékein és még Morvaországban is.

Minisztertanács. Tegnap délelőtt tízről 1/2 óráig Pauler ennéktele alatt minisztertanács tartott, melyben a kormány itthon levő tagjai és pedig Ghyey Kálmán, Bartal György, Szapry gróf, és Szende Béla urak vettek részt. Folyó adminisztratív ügyek tárgyalásán kívül a gabnavám kérdésében hozott határozat.

átalakítása, a legmagas számítás szerint 2.000.000 frtba kerülne. Az ágyuk és a lövegek nagyobb sulvánál fogva több ló kell, s e többlet a 10% tartalékkal együtt 3200 db. lóra tehető. A mai piaci árak szerint a középszámítását vévén föl, e szükséglet fedezése körülbelül egy milliót igényelne. Az ágyu sulyajabb laftattakat követel. Ezek beszerzése a hozzá szükségeltető mellékes dolgokkal szintén körülbelül egy millióba kerülne. Minden ágyu számára száz löveg kell s ez tesz 1.500.000 frtot. Összesen tehát nyolc milliónyi szükségletről van szó, melyet el lehet osztani két évre, s így fejedező lenne évenként négy millió, melyből leutve az ágyuk vételére különben is előirányoztatni szokott költsézet, oly összeg kerül ki, melyet — némi jó akarratt — a hadügyi kormány az illető budget egyébb rovataiban alkalmazott takarékoság által könnyen előállíthat; nem is tekintve, hogy a mostani bronzágyuk igen jól értékesíthetők.

József főherczag — írja a „P. N.” — a tegnapi délután Margitszigeten töltötte s ma reggel elhagyta a fővárost, hogy megkezdje nagy inspektív utazását az országban, mely körülbelül október 14-ig fog tartani. A főherczag tegnap már karczagon volt, hanem ma tovább utazik.

A miniszterelnök, mint a „P. Napló” írja, sejt. 10-én érkezik haza, s ekkor megkezdődnek az adójavaslatok és a költségvetés kérdéseiben a miniszteri tanácsok.

Egyezmény a német s az osztrák-magyar kormány között. A bécsi s berlini kormányok közt alkudoások folytak a végböl, hogy a bírói ítéletek kölcsönös végrehajtása ügyében egyezményt kössenek. Mint hallatszik az alkudoások legközelebb teljes sikerrel befejeztettek; a két kormány megállapította az ide vonatkozó szerződés szövegét, mely már a legközelebbi ülésszakban a két állam törvényhozásai elé terjesztetik jóváhagyás végett.

A megyék kikerekítésének kérdése.

— Nemcsak a Hajdúkerület, hanem más törvényhatóságok felett is ott lebeg a megszüntetés és szét darabolás damoklesi kardja. Az egész országban nagy a mozgáalom a nyilatkozatra felszólított törvényhatóságok területén. E mozgalmakat mind figyelemmel kísérni és regisztrálni, kívül esik lapunk feladatán. Vannak azonban törvényhatóságok, melyeknek rendezése, kikerekítése, közvetett összefüggésben áll az általunk tervelt Hajdumegyék kikerekítésével. Így például Szabolcs megye az abból a Hajdumegyéhez csatolandó kiszögélő részeketl Szatmármelegre pedig, ismét a legtermészetesebben Ugoacsemegyének egyik fele áll-ster lenne igen kárpótlható. Így tehát Ugoacsemegyé tenmaradás, vagy Szatmár és Berege beolvasítása közvetve minket is érdekelvén, örömmel adunk helyet az alább következő, s Ugoacsemegye fenntartását vagy szétosztását tárgyzoló czikknek.

Tiszteelt szerkesztő ur!

A „Debreczeni Ellenőr”-ben a Hajdumegye kikerekítése körül nézetek felül megjelent czikkek egy pontjában az mondatott, hogy Szabolcs megye territorialis vesztése pótlándó lehetne, Szatmár megye nyiri oldalából a mészalkai járásal. Ez egészséges eszmetl osztom és mint egy távoli kis megyének fia a kikerekítéseket enzenl tovább fejlesztem, s igen idővönök lánám Szatmár megye vesztését a kis 21 3/4 1/2 mértföldes Ugoacsemegye ugynevezett tiszántúli járásával, vagy másképpen a halmi választó kerülettel pótolni.

A törvények kimondják, hogy a megyéknek megengedtetik, saját fenntartásukra folyó

adójuk egész 10%-ot vetni ki a házipénztá javára. Mi következik ebből? az, hogy a kis megyék birtokosai aránylag jobban megadóztatnak házipénztáruk javára, mintha ok egy nagyobb megye birtokosai volnának. Am fizesse a nagyobb százalékokat az, ki talán egy historiai multért rajong, de én nem kívánok a teherböl többet, mi már a nélkül is elviselhetelenné kezd válni. Ha a kisebb megye egyik része Szatmárhoz, másik része Beregehez osztatik, minden birtokosra 100 frt után nem 10% százalék, de legfeljebb 3 % százalék házi pótlék esik, s így kézzel fogható dolog, hogy könnyebb 3-at, mint 10%-ot fizetni bárkinek e gyönyörü krachos világban.

Ugoaca megye évi folyó adója mintegy 16000 forint, ennek a megye fenntartására maximumként kivetendő 10%-a 16000 forint.

S kérdem, lehet megyet, hol rend legyen 16000 frttal majdan fenntartani, mikor ma, hol az országos pénztárból 30000 frtba kerül a kis megye fenntartása, nyitlan mondom nincs re n d, s jó népnök kékeszerű hajlama s isten jó akaratára tartja fen a rendet, már olyat a milytet, de minél 100 helyen találunk tökéleteset.

Vagy azt hiszik a megye megmaradásért rajongók, hogy az a tisztikar, mely majd a 16000 frttól reájok háramló csekély fizetéscert fogna szolgálni, hogy az a kapott csekély fizetésért éjjel napot egyé tve dolgozandó esolának, csekély fizetés mellett lanyhább a szolgálatt, s nagy a valószínűség a melkes utonni pénzszerzés megkísztésére, ami a mai megintott morál mellett biztosan be is következik, s hol lesz akkor a rend, a mi már ma sincsen meg ott. — Vagy azt hiszik, hogy Ugoaca tisztikarának alakításához aknadnak elegen önzetlen s tiszta rendhittel szembe jellemt egvének, kik a 16000 frttól nyeredő bagatellért híven, tisztán, igazán szolgálnak? a ki ezt állítja, bátran mondom, az nem ösmeri a helyzetet, nem ösmeri ma a világot s nem az embereket, a hol ezer példa mutathatja a morális sülyedést.

Vagy ugy gondolkozunk, mint azok néhányan, kik ma a gyepolt tartják s minden áron meg akarják tartani a megyét, miért? azért, hogy ok néhányan megmaradjanak a pünkösdi királyságban, s mi a többi 75000 lélek, nyögünk s zűssük adóm után a 10%-ot; mi egy nagy megyébe beolvasva csak 2-3%-ot fizetnünk; s egyé lelkeltünk és önzök a nagyon nagy többség kárára fenn ülni akarai az ugorafán, s rabeszlény a szegény egygyűző népet, hogy a megye megmaradása mellett szavazzon, isjeszten oket kivált a halmi kezülete azall, hogy ha Szatmárba oszthatnak be bennünket, majd 10-15 mértföldre kell járni kövnes utat csinálni, s mily nagy lesz majd a közmunkateher; miig ha Ugoacsemegye maradunk, nekünk jó utaink vannak, e terühnek is lesz meg, — de a feljebb kifejtetteket, hogy mily nagy lesz a hazai adóra a fizetés, s mi bzonnyosan a közmunka terhet ötszöresen felül mulhatja, ezt nem gyarázadják meg a népnök, ezt böcsen elhallgatják, ugy hogy fel kell sohajtanom: szegény egygyűző nép, elveszt mert tudomány nélkül való — s nincs ki öszintén felvilágosítsa!

Azt pedig igen jól tudják e jó urak, hogy azon kerület, mely Szatmár megyéhez lenne csatolandó, minden természeténél már századok óta Szatmárba vitte piacra, s ott adta el; ott vásárolta be székeslegeltet, s ha nem is az egész kerület, de annak két harmadészére nézve Szatmárba menni a törvénysekké sokkal előnyösebb volt, mint a mai megyei székhelyre, mert egy nagy résznek, közelebb van a Szatmár, mint Nagy Szőlős, mint anélkül is a Tisza választó el kerülettől.

Vagy a magas miniszteriumnak azon utimatutást, hogy Beregehez csatolassunk, ezt óhajtsuk tán? Isten őrizd a Halmikerület etől, mert Berege ell összecsapva is valami 76 1/2 mértföldes megye lennénk, terühk talán 10% perczent helyett 8% lenne a házipénztár javára, ez igaz kevesebb valamivel — de ahelyett, hogy Szatmárba 2-3 mértföldre járhatunk a törvénysekké, akkor a Halmikerület 3/4-dának 6-7 mértföldre Beregszászba kel-lenne menni. Talán nem volt elég az, hogy idáig is a pénzügyigazgatóságok adó jártunk, s mi talán egyeseknek nem nagy baj és teher, de baj és nagy teher a szegény népnök, ki egy

rovászerű, jelentékeny haladás. A gróf 1000 tallerről szóló váltót fizettet ki, utána néznök, hogy nem ezen jegyekkel tette-e a fizetést?

Azonban nem ezen jegyekkel, hanem aranynyal fizetett a gróf, és így csak az előbbi gránok, — a be nem váltott, az erdőben meg-falált, szétéptett adós levél, maradt fen ellene; ezen okkal pedig a rendőrtanácsos nem akart semmiképpen Sarentin ellen fellépni. „Nem megy”, mondá „visszafizethette adóságot”. A könyv hanyagult volt vezetve. Korai fellépés ügyis elrontana mindent. Biztonságba kell öt helyezt-nünk, ha csakugyan ö a gyilkos. — Még ugyan nem hiszem. Szigorú éberség. De várunk! ked-ves doktor. — türelem!

De a türelm Stern Fritzenk igen nehe-zére volt, mert ura egy fenyegető vihart lát-ottt Elvira ellen keleküzőben, vesztelés vi-hart, mely annál félelmezőbbnek tiint fel élte, minél inkább megrögött benne azon meggyő-ződés, hogy Sarentin a gyilkos.

(Folyt. köv.)

A „Debreczeni Ellenőr” tárczája.

Egy tallér.

Bűnügyi történet.

(Nemesbőli.)

(Folytatás.)

Még azt sem lehetett megállapítani, hogy vajjon a gróf azon fegyveréből, melyet Ferencz vadászótl kapott, lott-e vagy nem; — Ferencz, kihal a rendőrszolgálat elejébenes kérdésöködött, erre nem figyelt. Ö maga is használta azon napon a fegyvert, azóta nem tisztítottat, így nem tuzható, hogy löttek-e abból vagy nem. A rendőrtanácsos által az erdőben talált puskapornak összehasonlítása az ország lörök-készletével tákéletes ugyanazonosságot mutatott ugyan, de még ebből sem lehet a gróf ellen kedvezőtlen következtetést vonni, mert vad Miska löröpa hasonló volt az örmágyhoz, mind-kettőben ugyanazon forrásból vették Kabelvitz-ben.

A rendőrtanácsos ennek dacára — a mint ifjú barátja Stern Fritze előtt nyilatko-

2481
a s z l ó, meg-
felé emlékosz-
magas obelisk
ránitból e föl-
— elvtársai.
1869. marcz.
nemz. szin-
badságot kap-
meg; egyiket
el Sándor szá-
jából egy hir-
egyen az ön-
hált. Ugyan-
al nagy a kö-
hogy ö fel-
mindig meg-
adéban, sőt
elhatározás-
részesítettek.
hogy másüt
pokban a vá-
ség már is-
s egyelőre
estének.
asszony a
őnapos kis
el feküdt. Ké-
nő gyermeké-
rohant s a
ny vart red-
y mellett s
A dühögő
vóitani és a
öl megmen-
pótlása újabb
ny félni le-
szóad.
g. A tor-
nem keres-
ött csapra, a
te álló szol-
előtütöte;
melytől a
korcsmás
stán kapott,
eder tartal-
rben eset-
ellenek eg-
végre oda-
került a tü-
késimen har-
vésény remé-
naradni.
YAM
tözszen
nemzeti köl-
ón 109.25,
tek 239.50,
mentési kö-
tesítési kö-
tesítési kö-
teményesítési
kir. arany
Antal.
szló.
66
itá-
lető
itel
lyt,
kik-
az
abá-
ések
ebbi
zol-
kornokul minden órán felvétetik.
98. 2-3.

